

Statens fastighetsverk

Fortifikationsverket

Beslut

Datum 2020-06-22

Dnr RAÄ-2020-679

Ändring av skyddsbestämmelser för det statliga byggnadsminnet Bodens fästning inom fastigheterna Boden 1:129, 1:157 och 1:158, Bodens garnison 2:1 och Pagla militärövningsfält 1:1, Bodens kommun, Norrbottens län

Riksantikvarieämbetet beslutar med stöd av 6 § förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen att skyddsbestämmelser enligt här bifogade förslag ska gälla för Bodens fästning.

Redogörelse för ärendet

Bodens fästning är sedan 1998 statligt byggnadsminne. Gällande skyddsbestämmelser för anläggningen fastställdes av Riksantikvarieämbetet 2015. Dessa behöver ändras i två fall, där mark berörs som förvaltas av Fortifikationsverket. Fortifikationsverket behöver ta ställning till skyddsområdenas omfattning i förhållande till Försvarsmaktens verksamhet i de aktuella områdena. Ändringen består uteslutande av en minskning av de områden som avgränsats för fortet vid Degerberget och Batteri Södra Slumpberget.

Tidigare beslut saknar även en beskrivning av anläggningen och bedömning av anläggningens kulturhistoriska värde, vilket också är en anledning att ändra beslutet.

Riksantikvarieämbetet

Box 1114

621 22 Visby

Tel 08-5191 8000

E-post registrator@raa.se

Hemsida www.raa.se

Org.nr 202100-1090

Plusgiro 599 94-4

Bankgiro 5052-3620

Riksantikvarieämbetet upprättade 2020-03-11 därför ett förslag till ändring av skyddsbestämmelserna som remitterades till de förvaltande myndigheterna Statens fastighetsverk och Fortifikationsverket som båda godkände förslaget. Fortifikationsverket har föreslagit en ytterligare minskning av området vid Batteri Södra Slumpberget, vilket har inarbetats i föreliggande beslut.

Beslut i detta ärende har fattats av överantikvarien Knut Weibull efter föredragning av handläggaren Jan Karlsson. Även avdelningschefen Marja-Leena Pilvesmaa och enhetschefen Solveig McKenzie har varit med om den slutliga handläggningen.

Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift.

Bilaga:

Skyddsbestämmelser

Kopia till:

Länsstyrelsen Norrbottens län

Norrbottens museum

Bodens kommun

RAÅ/Bebyggelseregistret

Bilaga 1, RAÄ dnr RAÄ-2020-679, datum 2020-06-22

Ändring av skyddsbestämmelser för det statliga byggnadsminnet Bodens fästning inom fastigheterna Boden 1:129, 1:157 och 1:158, Bodens garnison 2:1 och Pagla militärövningsfält 1:1, Bodens kommun, Norrbottens län

Det statliga byggnadsminnet Bodens fästning omfattar följande anläggningar, se bilaga 1-8.

Fort 1: Rödberget
Batteri Södra Slumpberget
Fort 2: Södra Åberget
Batteri Norra Åberget
Fort 3: Gammelängsfortet
Fort 4: Mjösjöberget
Fort 5: Degerberget
Batteri Leåkersberget

Följande skyddsbestämmelser ska gälla för byggnadsminnet:

Fort 1: Rödberget

1. Fortet med tillhörande batteri Satelliten ska bevaras i sin helhet. Det får inte helt eller delvis raseras, igenfyllas, förvanskas eller byggas om. Det ska vårdas och underhållas så att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Detsamma gäller truppbefästningar och andra försvarsanordningar inom det område som avgränsats.

2. Till fortet hörande fast monterad inredning, inre och yttre utrustning, inklusive kanontorn med kanoner, ska bevaras på plats.

3. Inom det område som avgränsats får nybyggnader inte uppföras eller åtgärder vidtas som förändrar områdets karaktär. Den byggda anläggningen och dess omedelbara närhet ska hållas fri från sly. Väsentliga skjutsektorer ska ha fri sikt.

Batteri Södra Slumpberget

1. Batteriet ska bevaras i sin helhet. Det får inte helt eller delvis raseras, igenfyllas, förvanskas eller byggas om. Det ska vårdas och underhållas så att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

2. Inom det område som avgränsats får nybyggnader inte uppföras eller åtgärder vidtas som förändrar områdets karaktär. Den byggda anläggningen och dess omedelbara närhet ska hållas fri från sly. Väsentliga skjutsektorer ska ha fri sikt.

Fort 2: Södra Åberget

1. Fortet ska bevaras till sitt yttre. Inslaget med den inre slussen ska bevaras. Det får inte helt eller delvis raseras, igenfyllas, förvanskas eller byggas om. Det ska vårdas och underhållas så att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Detsamma gäller truppbefästningar och andra försvarsanordningar inom det område som avgränsats.

2. Till fortet hörande fast monterad yttre utrustning, inklusive kanontorn med kanoner, ska bevaras på plats.

3. Inom det område som avgränsats får nybyggnader inte uppföras eller åtgärder vidtas som förändrar områdets karaktär. Den byggda anläggningen och dess omedelbara närhet ska hållas fri från sly. Väsentliga skjutsektorer ska ha fri sikt.

Batteri Norra Åberget

1. Batteriet ska bevaras till sitt yttre. Det får inte helt eller delvis raseras, igenfyllas, förvanskas eller byggas om. Det ska vårdas och underhållas så att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Detsamma gäller truppbefästningar och andra försvarsanordningar inom det område som avgränsats.

2. Till fortet hörande fast monterad yttre utrustning ska bevaras på plats.

3. Inom det område som avgränsats får nybyggnader inte uppföras eller åtgärder vidtas som förändrar områdets karaktär. Den byggda anläggningen och dess omedelbara närhet ska hållas fri från sly. Väsentliga skjutsektorer ska ha fri sikt.

Fort 3: Gammelängsfortet

1. Fortet ska bevaras till sitt yttre. Det får inte helt eller delvis raseras, igenfyllas, förvanskas eller byggas om. Det ska vårdas och underhållas så att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Detsamma gäller truppbefästningar och andra försvarsanordningar inom det område som avgränsats.

2. Till fortet hörande fast monterad yttre utrustning, inklusive kanontorn med kanoner, ska bevaras på plats.

3. Inom det område som avgränsats får nybyggnader inte uppföras eller åtgärder vidtas som förändrar områdets karaktär. Den byggda anläggningen och dess omedelbara närhet ska hållas fri från sly. Väsentliga skjutsektorer ska ha fri sikt.

Fort 4: Mjösjöberget

1. Fortet ska bevaras till sitt yttre. Det får inte helt eller delvis raseras, igenfyllas, förvanskas eller byggas om. Det ska vårdas och underhållas så att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Detsamma gäller truppbefästningar och andra försvarsanordningar inom det område som avgränsats.

2. Till fortet hörande fast monterad yttre utrustning, inklusive kanontorn med kanoner, ska bevaras på plats. Fast inredning och inre utrustning ska lämnas kvar på plats i utrymmen som plomberas.

3. Inom det område som avgränsats får nybyggnader inte uppföras eller åtgärder vidtas som förändrar områdets karaktär. Den byggda anläggningen och dess omedelbara närhet ska hållas fri från sly. Väsentliga skjutsektorer ska ha fri sikt.

Fort 5: Degerberget

1. Fortet ska bevaras till sitt yttre. Det får inte helt eller delvis raseras, igenfyllas, förvanskas eller byggas om. Det ska vårdas och underhållas så att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Detsamma gäller truppbefästningar och andra försvarsanordningar inom det område som

avgränsats.

2. Till fortet hörande fast monterad yttre utrustning, inklusive kanontorn med kanoner, ska bevaras på plats.

3. Inom det område som avgränsats får nybyggnader inte uppföras eller åtgärder vidtas som förändrar områdets karaktär. Den byggda anläggningen och dess omedelbara närhet ska hållas fri från sly. Väsentliga skjutsektorer ska ha fri sikt.

Batteri Leåkersberget

1. Batteriet ska bevaras till sitt yttre. Det får inte helt eller delvis raseras, igenfyllas, förvanskas eller byggas om. Det ska vårdas och underhållas så att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Detsamma gäller truppbefästningar och andra försvarsanordningar inom det område som avgränsats.

2. Till fortet hörande fast monterad yttre utrustning ska bevaras på plats. Fast inredning och inre utrustning ska lämnas kvar på plats i utrymmen som plomberas.

3. Inom det område som avgränsats får nybyggnader inte uppföras eller åtgärder vidtas som förändrar områdets karaktär. Den byggda anläggningen och dess omedelbara närhet ska hållas fri från sly. Väsentliga skjutsektorer ska ha fri sikt.

Om det finns särskilda skäl får, enligt 7 § förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen, byggnadsmindet ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Ansökan om tillstånd till sådan ändring lämnas på en särskild blankett till Riksantikvarieämbetet.

Generella begreppsförklaringar

Med *vård och underhåll* avses åtgärder för skötsel som behövs för att vidmakthålla tekniska egenskaper och utseende. Underhåll avser både arbeten som måste göras vid upprepade tillfällen och speciella åtgärder som ska hålla anläggningen i gott tekniskt skick. Till underhåll räknas inte åtgärder som tillför en byggnad eller en anläggning nya egenskaper, till exempel en ny kulör. Exempel på underhållsåtgärder är: ommålning, putslagning, lagning av tak och utbyte av skadade delar, dock inte omläggning av alla taktytor eller hel ommålning.

Kulturhistorisk värdebeskrivning

Bodens fästning är Sveriges största befästningsanläggning och en viktig del av vår moderna historia. Den representerar ett avgörande steg i utvecklingen av landets försvar, både som anläggning betraktat och som resultat av politiska beslut. Fästningen och dess delar visar på utvecklingen inom fortifikation, byggnation och teknik under det knappa århundrade den var i drift.

Bodens fästning är ett resultat av utvecklingen i Sverige och omvärlden i slutet av 1800-talet. De stora järnmalmsfyndigheterna i Malmbergen i slutet av 1800-talet satte fart på debatten om att försvara även norra Sverige. Den utbyggda järnvägen gjorde det möjligt att lokalisera en stor försvarsanläggning i en relativt glest befolkad del av landet. Det befarade militära hotet från Ryssland och ett anfall norrifrån var också en av anledningarna till etableringen i Boden. Hela detta tidsskede förmedlas genom Bodens fästning och fästningens förklarar och förtydligar ett stycke svensk historia.

I Bodens fästning tillämpades de fortifikatoriska principer som utvecklades i Sverige och världen i slutet av 1800-talet. Istället för ett starkt perifert försvar längs rikets gräns skulle nu fienden bekämpas med ett mer tillbakadraget centralförsvar. Boden blev ”låset i norr” som skulle hindra Ryssland att invadera Sverige norrifrån. Fästningens placering och utformning gör detta tydligt.

Till sin utformning är Bodens fästning unik i Sverige. Den är både landets största befästning och landets enda gördelfästning, en försvarsanläggning som består av flera separerade (detacherade) men samverkande fort.

Bodens fästning var när den byggdes Sveriges största och modernaste befästning. Trots det blev den, liksom de flesta försvarsanläggningarna genom tiderna, snabbt omodern när vapensystem och militära strategier utvecklades. Stridsvagnar och terrängfordon för trupptransport blev snabbare, mer terränggående och fick större eldkraft. Fältbroar bättre, längre och snabbare att bygga, och en fientlig framryckning kunde därför göras snabbare och i större skala.

Bodens fästning blev därför nästan omedelbart föremål för modernisering och förändring. Den fullt utbyggda fästningen representerar skiftande försvarsstrategier där utvecklingens olika steg avspeglas som årsringar i fästningen.

Redan när fästningen började byggas år 1900 började Bodens samhälle att växa. När anläggningen togs i drift 1907 blev ökningen än större, då också flera regementen förlagts till Boden för att besätta fortet. Den stora militära närvaron har därefter präglat staden mer än kanske någon annan regementsstad i landet. Både det civila samhället och de många militära förband som är och har varit stationerade i Boden är en direkt följd av fästningens tillkomst.

Bodens fästning kan ses som ett monument över de människor som låg bakom dess placering, utformning, projektering och planering, bygget av de olika fortet och sedermera dess drift i freds- och krigstid. Den sammanlagda insatsen dessa människor gjort är enorm och värd att minnas.

Rödbergsfortet det enda fort vars interiörer är bevarade. Södra Åberget var det fort som moderniserades mest under den tid det var i bruk. Som skydd mot nya hot byggdes slussar för gas och tryckvågor i entréerna och ett nytt ammunitionsförråd med tillhörande hissordningar byggdes under 1960-talet. Fortet visar därför på hur kalla krigets nya hot satte avtryck i Bodens fästning.

Batteriet vid Södra Slumpberget är värdefullt som ett komplement till fortet på Rödberget. Det liknar inte de andra då det är byggt som en friliggande betongbyggnad på marken. Att det är byggt något senare och har en annan karaktär än de övriga skyddade anläggningarna gör det värdefullt som exempel på annan byggnadsteknik och planering.

Batteri Norra Åberget är lätt tillgängligt och enkelt avläsbart i sin struktur - en vallgång med en mur som skyddar manskapet vid lavettkanoner och gevärsposter. Vallens utformning är omsorgsfullt gjord för att avstyra fientlig eld, med flacka vinklar i betongen som ansluter direkt till berget. Även Batteri Leåkersberget har samma struktur.

Fortet på Gammelängsberget och Degerbergsfortet är typiska med sina nästan fyrkantiga

former. Det som skiljer fortet på Gammelängsberget från de andra forten är den långa stenvuren med värn och skyddsrum öster om fortkärnan. Fort Mjösjöberget är det enda fort som har sin ursprungliga kanonbestyckning kvar.

Kort historik

Då malmen, skogen och vattenkraften snabbt blev viktiga för hela rikets ekonomi och välståndsutveckling var det naturligt att det militära intresset för Norrbotten ökade. Svenska politiker såg också med oro på de finska järnvägar som byggdes ut norrut, och som planerades nå Torneå nära svenska gränsen. Detta järnvägsnät skulle kunna underlätta en rysk storskalig invasion. Frågan om ett fast försvar i Norrbotten började debatteras. 1885 lades en motion fram i riksdagen om uppförande av befästningsverk och andra militära åtgärder. Fem år senare lades ett betänkande fram av neutralitetskommittén. Betänkandet innehöll förslag till fasta befästningar i Boden, och depåer och träng för en brigad som skulle möta en anfallande här. Redan då, innan formella beslut fattats, inleddes förhandlingar om markköp.

1892 lades ett utökat förslag fram där fästningen även skulle ha vissa, om än begränsade, operativa funktioner. Under den fortsatta planeringen tenderade anläggningen att öka i omfattning både fortifikatoriskt och vad gäller bestyckning.

1897 års fästningskommitté anförde flera skäl för att anlägga en större fästning i Boden. Norra stambanan passerade Lule älv i Boden och var knutpunkten mellan stambanan från södra Sverige och malmbanan till malmfälten. Vid Boden fanns de lämpligaste övergångarna över Lule och Råne älv. Boden låg på ett lämpligt avstånd från kusten, och topografien var gynnsam för anläggandet av en tidsenligt utformad fästning, av samma modell som på Vaberget vid Karlsborg.

Bodens indragna läge gjorde att en fästning kunde fördröja fiendens anlopp till dess att förstärkningar kunde komma söderifrån. Den planerade fästningen skulle ursprungligen ha en tredelad uppgift, som förrådsfästning, som operationsfästning åt det rörliga försvaret, och som spärrfästning i den händelse fienden satte in större styrkor över gränsen och ryckte fram snabbt längs kustvägen.

Frågan om järnvägens utbyggnad och den norra stambanans förlängning till Boden var hårt knuten till frågan om Norrbottens försvar och Bodens fästning. Först när den beslutats kunde man på allvar ta itu med själva fästningsfrågan. 1900 beslöt riksdagen att bygga en fästning i Boden och anslog för detta 8,7 miljoner kronor. 1901 påbörjades arbetet vid forten på Degerberget, Södra Åberget, och Gammelängsfortet. Mjösjöfortet började byggas 1902 och Rödbergsfortet året efter. I anslutning till forten byggdes mellanverk, ett vid Norra Åberget och ett på Leåkersberget. Utöver dessa byggdes också ett antal flankeringsbatterier.

1905 var kostnaderna uppe i 19 miljoner och i januari 1907 sköts de första skotten i Bodens fästning från Gammelängsfortet.

1908 var forten i huvudsak färdigställda, och arbetet fortsatte med sekundära anläggningar som skulle komplettera forten; permanenta batterier och flankeringsbatterier. Batteriet på Leåkersberget, kompletterade svaga frontavsnitt och batteriet på Norra Åberget försvarade terrängen framför det närliggande fortet. Dessutom förstärktes närförsvaret med infanteriskansar med skottgluggar för gevär och kulsprutor.

Utbyggnaden fortsatte under 1920-talet, då fästningens djupförsvar utvecklades med yttre försvarslinjer. Under mellankrigstiden och andra världskriget anlades artilleri- och infanteriskansar, kulsprutenästen, förbindelsevärn, ställningar för positionsartilleri, invävda i ett fysiskt nätverk av taggtråds- och stridsvagnshinder med en avsevärd större omfattning än den ursprungliga huvudförsvarslinjen.

1943 hade batterierna på Leåkersberget och Norra Åberget spelat ut sin roll och läggs ner. Övriga delar av fästningen var dock fortsatt operativa. Under 1960-talet moderniserades dessutom fortet i Södra Åberget med nytt atom- och gasskydd. Fortet byggdes också ut med ett nytt ammunitionsförråd och ett maskineri för transport av ammunition. I slutet av 1970-talet moderniserades Rödbergsfortet, då 15 cm haubitsarna ersattes med moderna 12 cm kanoner. Senare anlades även ett modernt batteri – Satelliten – med 12 cm kanoner i anslutning till batteriet.

1978 läggs Mjösjöfortet ner, då man upptäckt sprickor i det omgivande berget. Först under 1990-talet tas de definitiva besluten om nedläggning av fortet. 1992 läggs Degerbergsfortet och Gammelängsfortet ner, 1997 Södra Åbergsfortet och 1998 Rödbergsfortet. Samma år förklarar regeringen Bodens fästning som statligt byggnadsminne och 2000 överförs förvaltningen till Statens fastighetsverk.

Anläggningarna

Bodens fästning byggdes med fem större kanonbestyckade fort insprängda i fem berg runt staden. Forten skulle genom sin konstruktion vara bombsäkra. Det skulle inte vara möjligt för fienden att förstöra dem med artillerield från avstånd. För att skydda fortet mot invasion av soldater fanns olika försvarsanordningar i direkt anslutning till fortet. Dessutom fanns ett antal mindre befästningar på ett visst avstånd från fortet för närförsvar. Fortens yttre försvar består bland annat av flankeringsbatterier, positioner för rörligt försvar, infanterivärn, gevärgallerier, kulsprutenästen, stridsvagnshinder och vägsprärrar.

Alla fem fortet är uppbyggda på samma sätt. I hjässan av ett berg har en försänkt vallgrav (stormgrav) sprängts. Innanför stormgraven finns fortets kärna som bestod av rum och gångar insprängda i berget. På kärnans hjässa fanns i de flesta fortet fyra större och fyra mindre kanoner i vridbara pansartorn. Från fortens kärnas centraltunnel kunde via trappor kanontornen nås.

Varje fort hade en besättning på ungefär 400 man. Ungefär 250 av dessa tillhörde artilleriet som skötte kanonerna, resten tillhörde infanteriet som med gevär och kulsprutor skulle sköta närförsvaret. Dessutom fanns extra förläggingsplats för ytterligare ungefär 100 personer i varje fort. För att kunna klara en belägring fanns proviant för 50 dagar i varje fort. Till kanonerna fanns ungefär 10 000 granater och kartescher i varje fort.

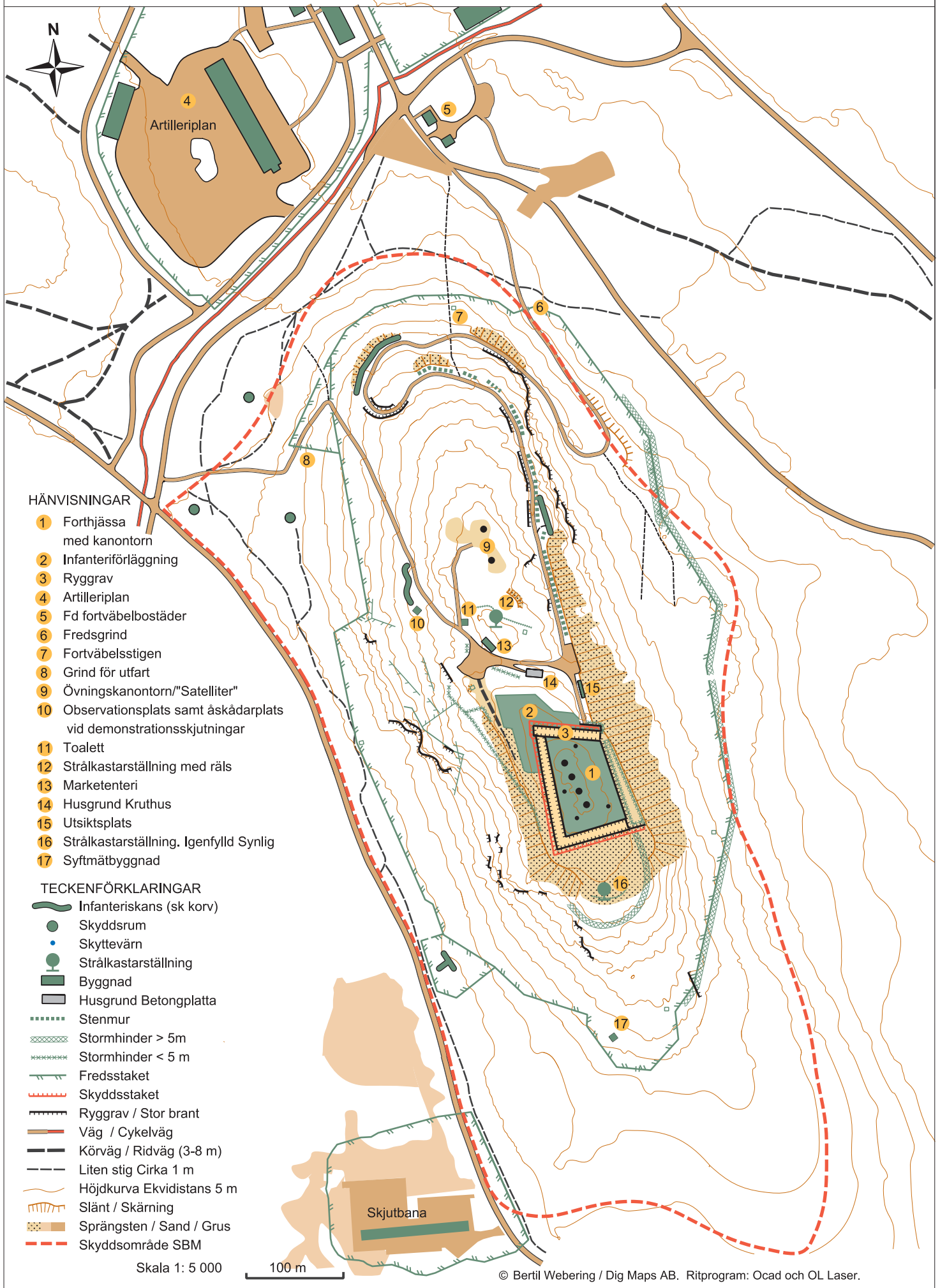
Fästena skiljer sig mer åt sinsemellan än fortet. Leåkersfästet skulle till exempel kunna beskjuta platser i närområdet som de stora fortet inte täckte. Batteriet på Södra Slumpberget skulle endast skydda den lättforcerade västra slutningen på det närliggande Rödberget. Batteriet på Norra Åberget skulle både skydda närområdet och Södra Åbergets östra slutning. Fästena hade inga stora fast monterade kanoner utan mindre kanoner på flyttbara lavetter.

I Leåkersbatteriet och batteriet vid Norra Åberget fanns på samma sätt som i fortet

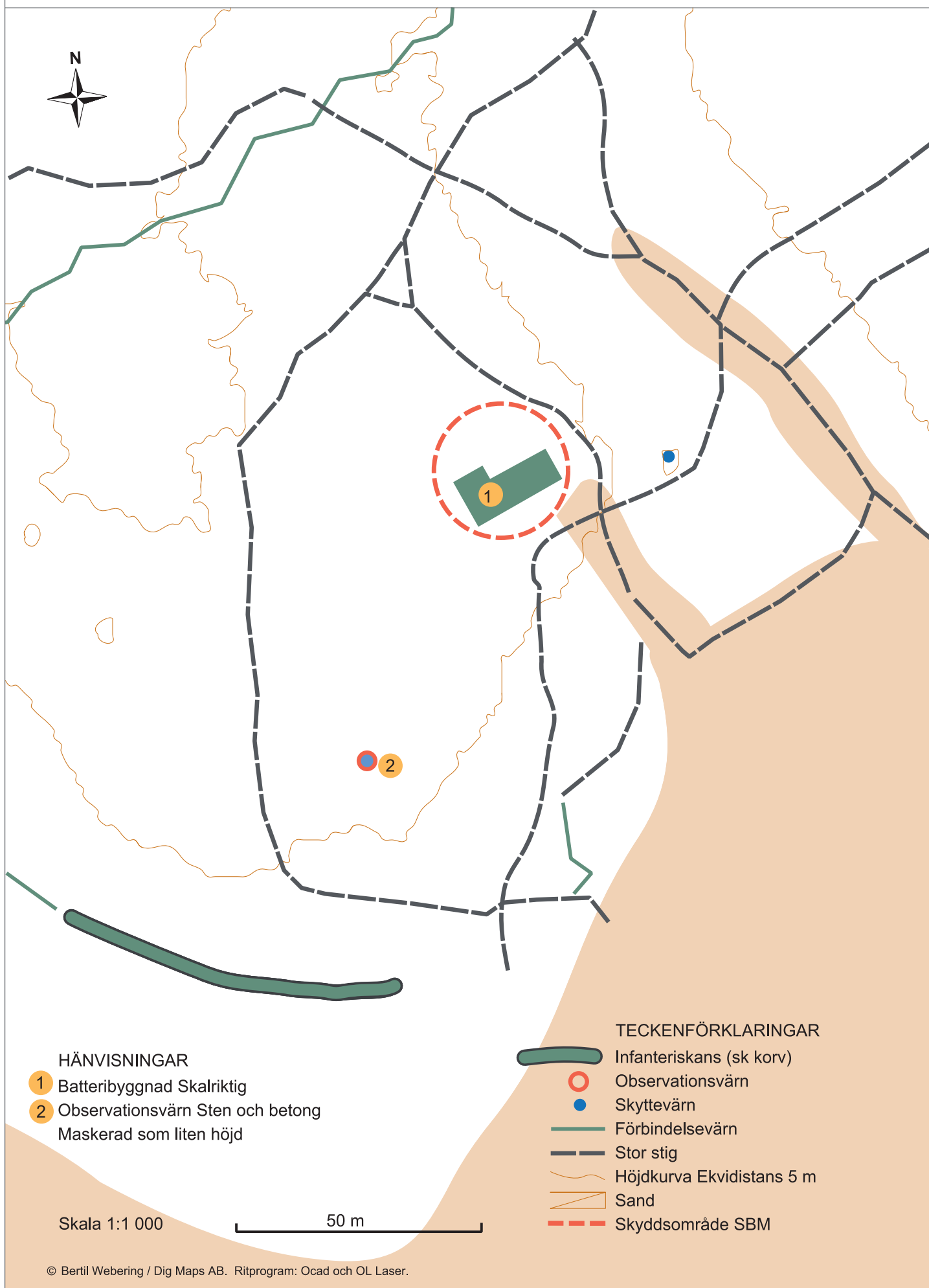

förläggning för både artillerister och infanterister i insprängda bergrum. Vid Södra Slumpberget fanns ingen förläggning utan det bemannades troligen med soldater förlagda i Rödberget.

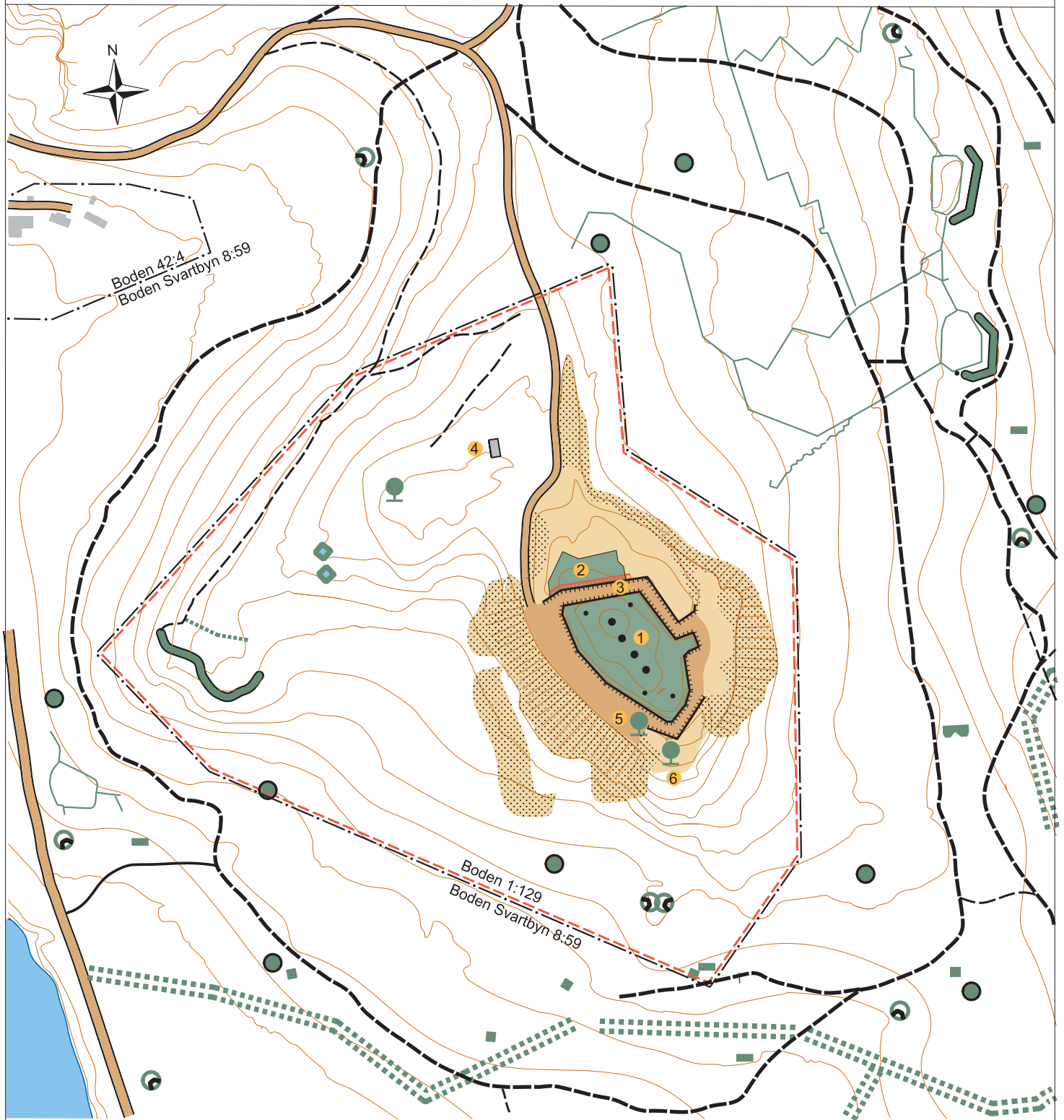
Bodens fästning Fort 1 Rödberget

Bodens fästning Batteri Södra Slumpberget

Bodens fästning Fort 2 Södra Åberget

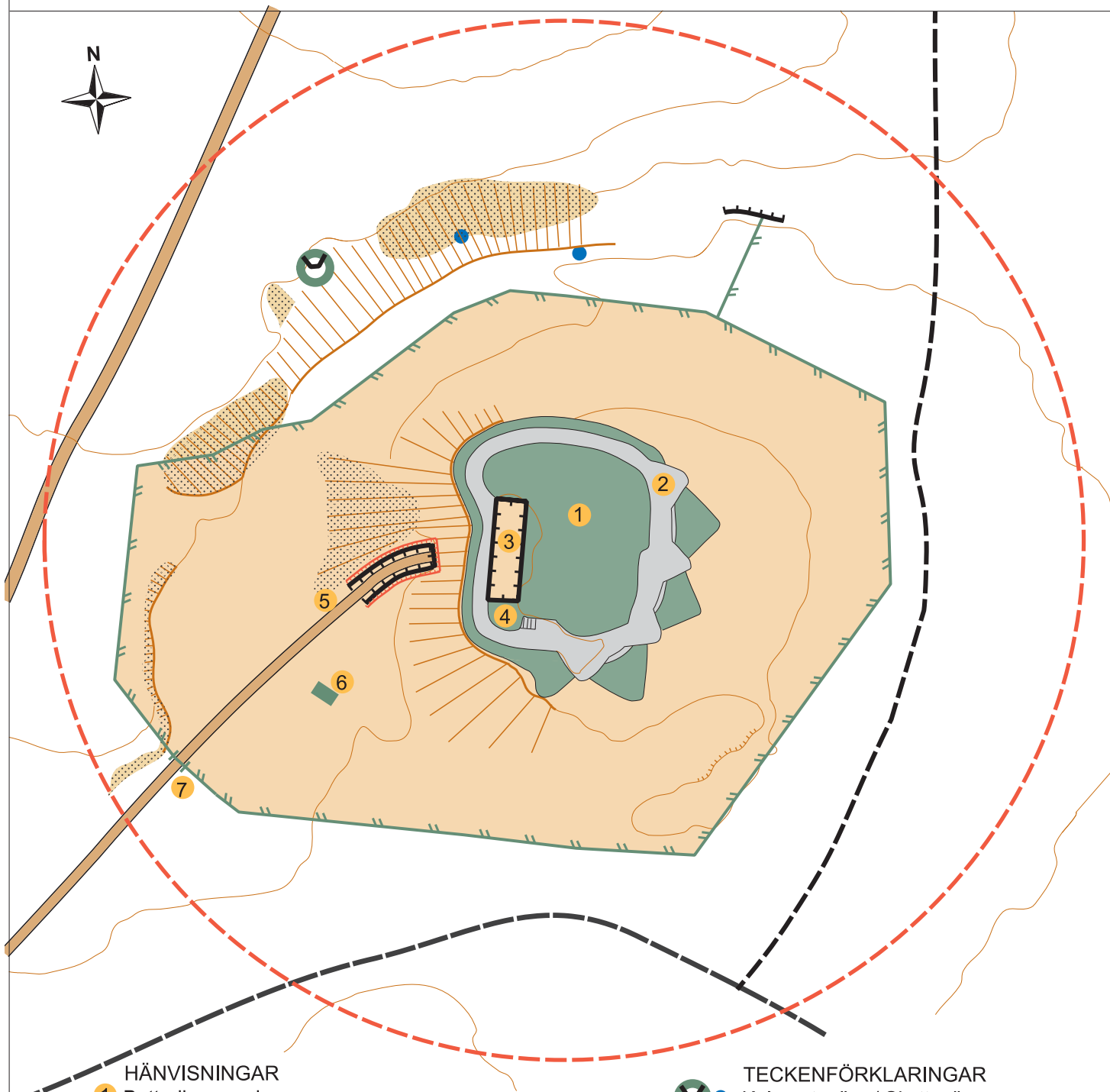
HÄNVISNINGAR

- 1 Forthjässa med kanontorn
- 2 Infanteriförläggning
- 3 Rygggrav
- 4 Husgrund Kruthus
- 5 Strålkastarställning Rester
- 6 Strålkastarställning Igenfylld Synlig

TECKENFÖRKLARINGAR

	Infanteriskans (sk korv)		Skyddsstaket
	Pansarhinder teradigt		Rygggrav / Stor brant
	Stenmur		Väg
	Skytte- / förbindelsevärn		Liten väg
	Liten försvarsbyggnad		Körväg / Ridväg 3-8 m
	Skyddsrum		Liten stig Cirka 1m
	Splitterskydd för sex man		Höjdkurva Ekvidistans 5 m
	Kulsprutevärn		Slänt /Skärning
	Strålkastarställning		Sprängsten
	Observationsvärn		Öppen mark
	Liten infanteriskans (korv)		Skyddsområde SBM
	Husgrund / Betongplatta		Fastighetsgräns

Bodens fästning Batteri Norra Åberget

HÄNVISNINGAR

- 1 Batteribygnad
- 2 Öppen vallgång med pjäsställningar
- 3 Rygggrav med infart till expedition, ledningscentral, förläggning, kök mm
- 4 Trappgång mellan rygggraven och vallgången
- 5 Infart
- 6 Källare Betong
- 7 Fredsgrind med fredsstaket

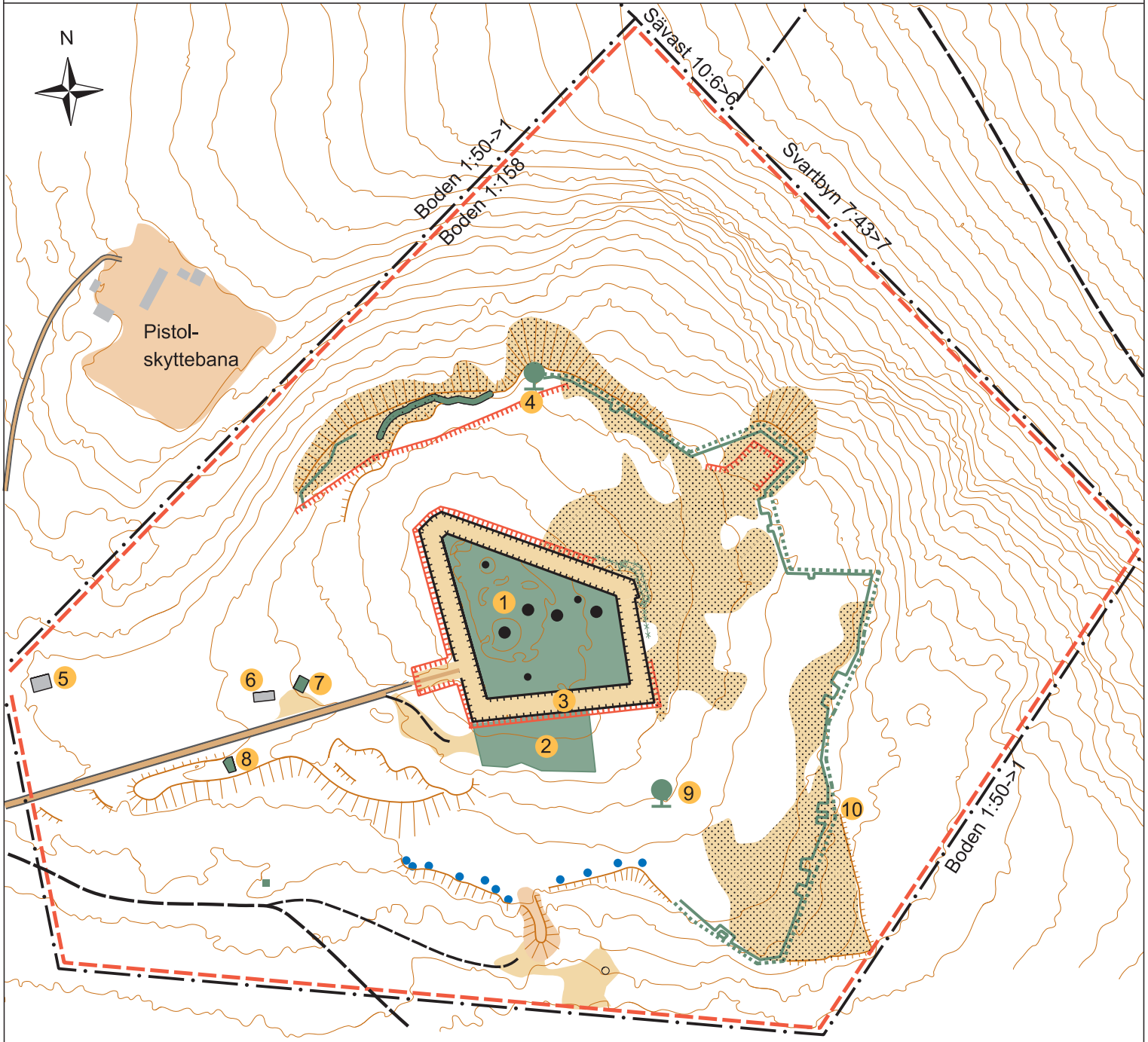
TECKENFÖRKLARINGAR

- Kulsprutevärn / Skyttevärn
- Batteribygnad
- Vallgång för pjäser
- Fredsstaket
- Skyddsstaket
- Rygggrav / Stor brant
- Väg
- Körväg
- Liten stig Cirka 1 m
- Höjdkurva Ekvidistans 5 m
- Slänt / Skärning
- Sprängsten
- Öppen mark
- Skyddsområde SBM

Skala 1:1 000

50 m

Bodens fästning Fort 3 Gammelängsberget

HÄNVISNINGAR

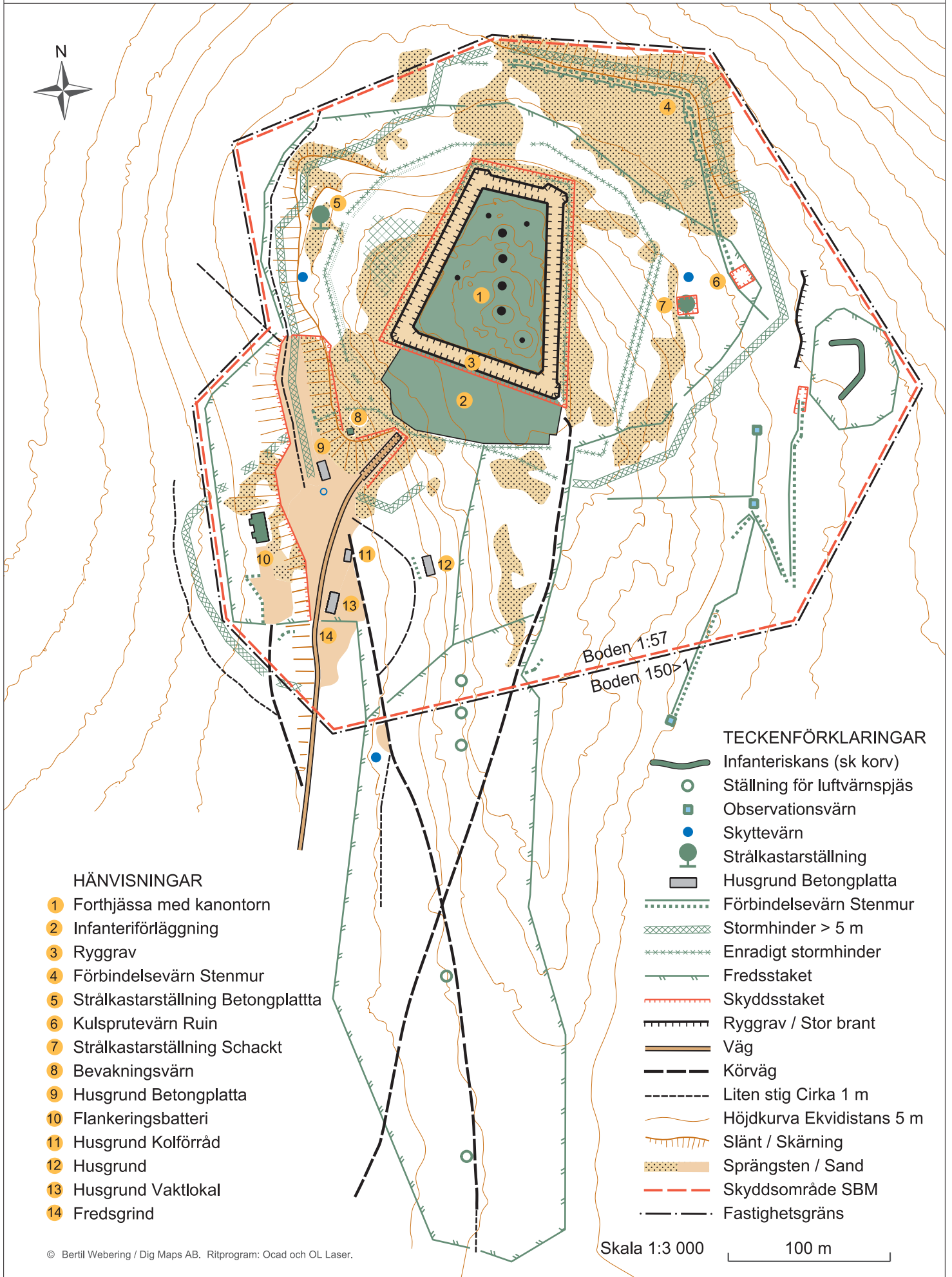
- 1 Forthjäsna med kanontorn
- 2 Infanteriförläggning
- 3 Rygggrav
- 4 Strålkastarställning Betongplatta
- 5 Husgrund
- 6 Husgrund
- 7 Förråd
- 8 Liten skans
- 9 Strålkastarställning Betongplatta
- 10 Mur av sten Förbindelsevärn

TECKENFÖRKLARINGAR

- Infanteriskans (sk kory)
- Skyttevärn
- Strålkastarställning
- Byggnad
- Husgrund Betongplatta
- Förbindelsevärn Stenmur
- Enradigt stormhinder
- Skyddsstaket
- Rygggrav / Stor brant

- Väg
- Körväg
- Stig
- Höjdkurva Ekvidistans 5 m
- Slänt / Skärning
- Sprängsten
- Öppen mark
- Sand
- Skyddsområde SBM
- Fasthetsgräns

Bodens fästning Fort 4 Mjösjöberget

HÄNVISNINGAR

- 1 Forthjessa med kanontorn
- 2 Infanteriförläggning
- 3 Rygggrav
- 4 Förbindelsevärn Stenmur
- 5 Strålkastarställning Betongplatta
- 6 Kulsprutevärn Ruin
- 7 Strålkastarställning Schack
- 8 Bevakningsvärn
- 9 Husgrund Betongplatta
- 10 Flankeringsbatteri
- 11 Husgrund Kolförråd
- 12 Husgrund
- 13 Husgrund Vaktlokal
- 14 Fredsgrind

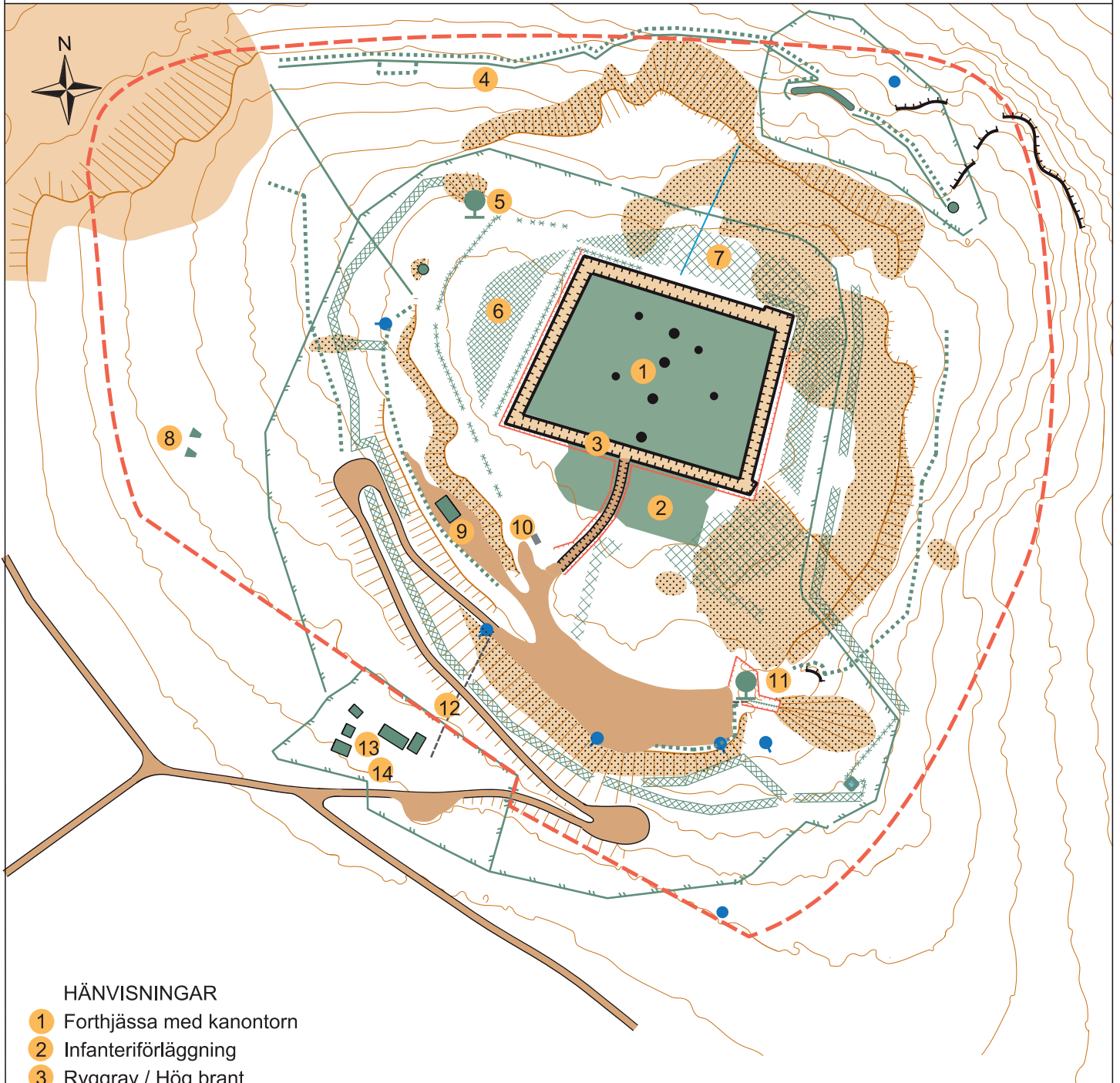
TECKENFÖRKLARINGAR

- Infanteriskans (sk korv)
- Ställning för luftvärnspjäs
- Observationsvärn
- Skyttevärn
- Strålkastarställning
- Husgrund Betongplatta
- Förbindelsevärn Stenmur
- Stormhinder > 5 m
- Enradigt stormhinder
- Fredsstaket
- Skyddsstaket
- Rygggrav / Stor brant
- Väg
- Körväg
- Liten stig Cirka 1 m
- Höjdkurva Ekvidistans 5 m
- Slänt / Skärning
- Sprängsten / Sand
- Skyddsområde SBM
- Fastighetsgräns

Boden 1:57
Boden 150>1

Skala 1:3 000 100 m

Bodens fästning Fort 5 Degerberget

HÄNVISNINGAR

- 1 Forthjessa med kanontorn
- 2 Infanteriförläggning
- 3 Rygggrav / Hög brant
- 4 Förbindelsevärn med försvarsmur
- 5 Strålkastarställning Betongplatta
- 6 Kryphinder Rester av taggtråd och stolpar
- 7 Taggtråd Stolpar Rester
- 8 Artilleriställning Betong
- 9 Förråd
- 10 Tv-mast
- 11 Strålkastarställning Bra skick
- 12 Fortväbelstig
- 13 Disponeras av hemvärdet
- 14 Fredsgrind

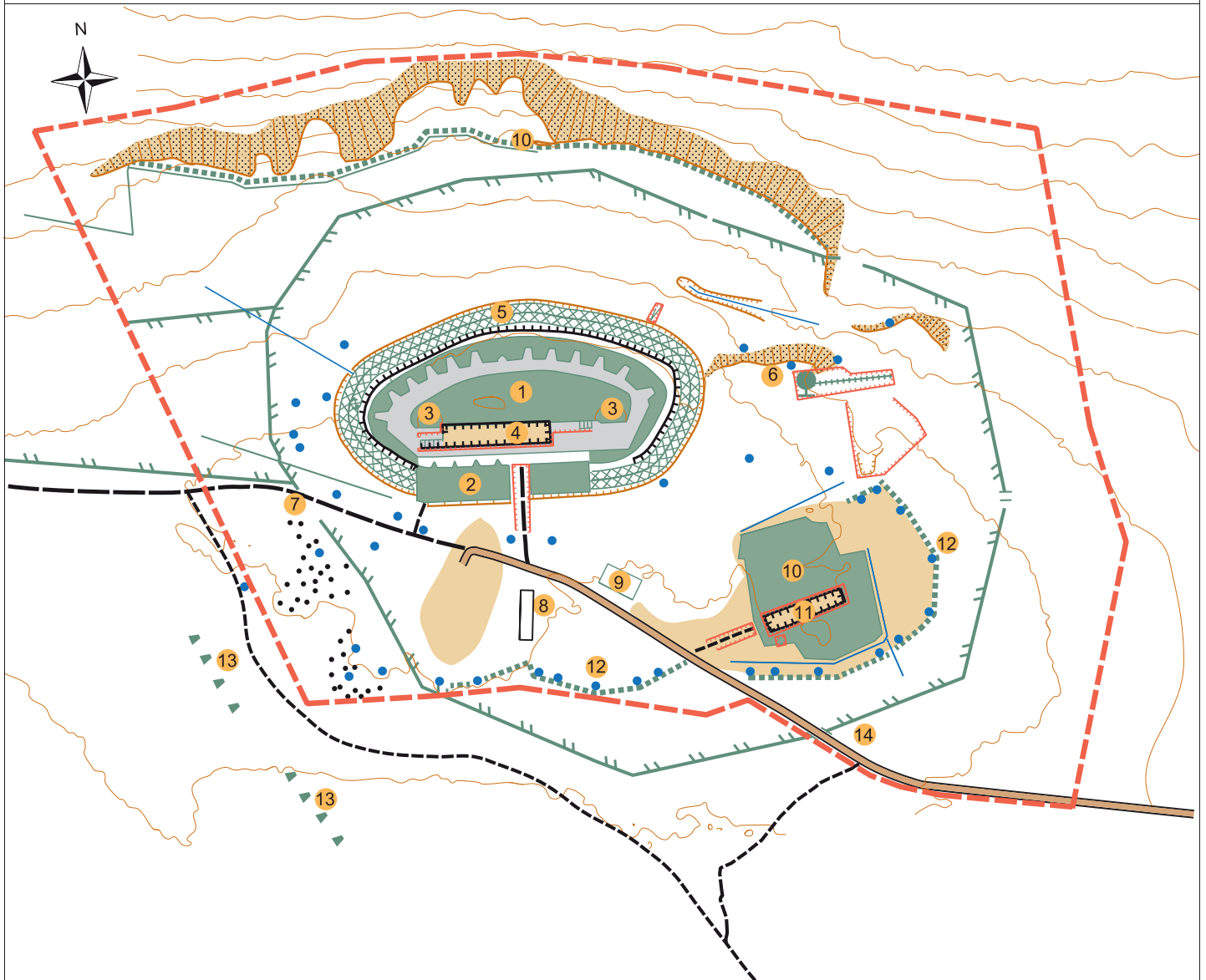
TECKENFÖRKLARINGAR

Infanteriskans (sk korv)	Förbindelsevärn Stenmur
Rygggrav / Stor brant	Fredsstaket
Skyddsrum	Skyddsstaket
Observationsvärn	Väg
Skyttevärn	Liten stig
Skyttevärn Befäst	Höjdkurva Ekvidistans 5 m
Strålkastarställning	Slänt / Skärning
Byggnad	Sprängsten
Stormhinder > 5m	Öppen mark / Sand
Stormhinder < 5m	Skyddsområde SBM

Skala 1:3 000

100 m

Bodens fästning Batteri Leåkersberget

HÄNVISNINGAR

- 1 Batteribygnad
- 2 Artilleriförläggning
- 3 Skyddsrum för pjäser
- 4 Rygggrav Ingångar till stridsledningscentral maskinrum kök förläggning mm
- 5 Vallgrav med två rader stormhinder
- 6 Strålkastarställning med rälsbana
- 7 Fredsgrind Raserad 20 m
- 8 Husgrund
- 9 Spår och lämningar efter marketenteri, nedbrunnet 2018
- 10 Infanteriförläggning
- 11 Rygggrav Ingångar till infanteriförläggning och expedition
- 12 Försvarsmur Sten Skyttevärn av betong
- 13 Pjäsplatser Stensatta
- 14 Fredsgrind Staket Infart

TECKENFÖRKLARINGAR

- Skyttevärn
- Strålkastarställning
- ▲ Pjäsställning Stensatt
- Byggnad
- Husgrund
- ▬ Förbindelsevärn Stenmur
- ▬ Fredsstaket
- ▬ Skyddsstaket
- ▬ Vallgång för artilleripjäser
- ▬ Rygggrav
- ▬ Stor brant
- ▬ Väg
- ▬ Körväg
- ▬ Liten stig
- ▬ Höjdkurva Ekvidistans 5 m
- ▬ Slänt / Skärning
- ▬ Sprängsten
- ▬ Öppen mark
- ▬ Natursten
- ▬ Dike
- ▬ Skyddsområde SBM